

особливо об'єднання громадян, які сприяють виявленню порушень законодавства про боротьбу з корупцією особами, уповноваженими на виконання функцій держави. Постійна поінформованість громадськості є ключовим елементом. Обізнана громадська організація може бути найефективнішим рушієм будь-якої антикорупційної компанії. Це підтверджує досвід боротьби з корупцією в європейських державах.

1. Результати України в індексі сприйняття корупції – 2019: веб-сайт. URL: <https://ti-ukraine.org> (дата звернення: 23.01.2020).

2. Супрун Т. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. Вип. 2-3. 2017. С. 199-204.

Поклонська Оксана Юріївна
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО ТА БАТЬКІВСТВО ЯК ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Прагнення України стати європейською державою не за географічним розташуванням, а за рівням додержання і захисту прав і свобод людини, країною високих стандартів життя, повною мірою передбачає вирішення соціальних, політичних, економічних питань. Рівень цивілізованості держави сьогодні визначається її ставленням до людини, її прав і свобод, поваги до людської особистості, її захищеності [1, с.105].

У даному аспекті, вбачаю за необхідне, розглянути особливості немайнових прав подружжя. Адже, це питання є досить актуальним, оскільки кожен день в Україні створюються нові сім'ї, народжуються діти, і відносини між подружжям носять особистий характер, тому правовому регулюванню особистих немайнових відносин у сімейному праві надається досить велике значення [2, с.56].

Проблема правового регулювання відносин подружжя розглядається у працях М.В. Антакольської, Є.М. Ворожейкіна, О.В. Дзери, А.А. Іванова, І.В. Жилінкової, Л.М. Зілковської, А.М. Нечаєвої, З.В. Ромовської, Л.В. Малуґа, О.О. Ульяненко, С.Я. Фурси, Ю.С. Червоного, В.І. Яроцький та інших. Проте норми стосовно права на материнство та на батьківство містять спірні положення, що потребують окремого дослідження [3, с.97].

Особисті немайнові права подружжя - це врегульовані нормами

сімейного права відносини з приводу особистих немайнових благ та інтересів осіб, між якими було укладено шлюб у встановленому законом порядку. Більшість особистих немайнових прав та обов'язків кожного із подружжя є одночасно їх правами та обов'язками стосовно одне одного [2, с.56].

Відповідно до Сімейного кодексу України (далі – СК України) [4] до особистих немайнових прав подружжя відноситься право на материнство та право на батьківство, які можуть бути визначені як врегульовані нормами сімейного права відносини стосовно особистих немайнових благ та інтересів осіб, які перебувають у шлюбі.

Насамперед, слід зазначити, що у СК України [4] немає визначення понять, як «материнство» та «батьківство». Але у юридичній літературі материнство визначається, як забезпечена законом можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію – народжувати дітей, утримувати та виховувати їх. Зміст особистого немайнового права жінки на материнство розкривається як правомочності дружини з приводу вирішення: мати чи не мати дитину. При цьому зазначається, що право жінки самій вирішувати питання про материнство обумовлено тим, що пов'язано з її власним здоров'ям та правом на репродуктивну свободу [2, с.56].

Реалізації права на материнство відбувається шляхом створення у сім'ї умов для збереження здоров'я вагітною жінкою та народження нею здорової дитини, створення дружині-матері умов для поєднання материнства із здійсненням нею своїх трудових, творчих, освітніх та інших прав і обов'язків (ч.4-5 ст.49 СК України) [4].

Щодо батьківства, то в праві воно визначається як факт походження дитини від чоловіка (презумпція батьківства: чоловік матері – є батьком дитини). Цей факт повинен бути посвідченим записом про народження в органах державної реєстрації актів цивільного стану. У разі якщо це право не визнається чи оспорується, чоловік (біологічний батько), має право звернутися до суду про встановлення батьківства чи навпаки – оспорюванням свого батьківства [3, с.108].

Але, як бачимо, з вище викладеного, додаткових прав для батька, на відміну від матері, у сімейному законодавстві не передбачено.

Слід зазначити, що для встановлення материнства не має ніякого значення сімейний стан жінки. У сімейному законодавстві діє загальний принцип, згідно якого матір'ю дитини є жінка, яка її народила. Звертатись до державного органу реєстрації актів цивільного стану з метою реєстрації народження дитини має право як матір дитини, яка була народжена у шлюбі, а також і мати дитини, яка була народжена поза шлюбом. У випадку, коли дитина була народжена поза шлюбом, походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини [2, с.57].

Згідно із ст. 139 СК України дає право жінці, яка записана матір'ю дитини, оспорювати своє материнство. Жінка, яка вважає себе матір'ю дитини,

має право пред'явити позов до жінки, яка записана матір'ю дитини, про визнання свого материнства. Оспорювання материнства відповідно із ч. 2 та ч. 3 ст. 123 СК України не допускається, а саме у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжя (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя, в цьому випадку подружжя визначається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [4].

Доцільно зазначити, що до вимог про визнання материнства встановлюється позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися, що є матір'ю дитини.

На відміну від материнства, визначення батьківства залежить від сімейного стану матері дитини. Сімейне законодавство України виходить з презумпції батьківства чоловіка матері дитини. Відповідно до ст. 133 СК України, якщо дитина народилась у подружжя, дружина записується матір'ю дитини, а чоловік – батьком дитини. Ця презумпція діє не лише в період шлюбу. Дитини, яка була народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя (ч. 2 ст. 122 СК України), а саме так – батьком дитини чоловік її матері. За правилом ст. 122 СК України походження дитини від подружжя визначається на підставі Свідоцтва про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини [4].

Законодавство, також, як і матері, дає право чоловікам оспорювати своє батьківство в наступних випадках: 1) особа, яка записана батьком дитини (ст. 136 СК України), 2) спадкоємцям особи, яка записана батьком дитини (ст. 137 СК України), 3) матері дитини (стаття 138 СК України) [4].

Оспорювання батьківства особою, яка записана батьком дитини, можливо тільки після народження дитини і до досягнення нею повноліття. Але в цей період за життя дитини особа, яка була записана батьком дитини, має право оспорювати своє батьківство, пред'явивши позов про виключення запису про неї як батька актового запису про народження дитини. Після винесення рішення судом про виключення відомостей про особу як батька дитини з актового запису про її народження, коли буде доведена відсутність кровного споріднення між особою, яка записана батьком, та дитиною [2, с.57].

Таким чином, проаналізувавши сімейне законодавство, можна дійти висновку, що логічним було б в Цивільному кодексі України передбачити право фізичної особи здійснювати свої репродуктивні права. Так, погоджуюсь з твердження Р.О. Стефанчука, що такі права є окремими особистими немайновими правами, які структурно не введено ні до права на життя, ні до права на охорону здоров'я та спрямовані на здійснення фізичною особою своєї репродуктивної функції [1, с.108].

Що ж до визначення особистого права подружжя на материнство і

батьківство, то мабуть було б доречним обмежитися в сімейному праві вказівкою на те, що «подружжя здійснюють своє право на батьківство і материнство шляхом народження дитини (дітей), всиновлення дитини (дітей) чи за допомогою репродуктивних технологій». Небажання чоловіка мати дитину або його нездатність до зачаття, так саме як відмова дружини від народження дитини або нездатність її до народження дитини не може розглядатися як порушення прав, це лише причини що можуть призвести до розірвання шлюбу [1, с.109].

Отже, право на материнство та на батьківство відноситься до особистих немайнових прав, які мають як спільні риси (оспорювання материнства/батьківства), так і відмінні (сімейний стан, створення сприятливих умов для народження дитини, здоров'я, виховання та ін.). Дане питання регулюється сімейним законодавством, але потребує вдосконалення шляхом внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України.

1. Данильченко О. В. Особисті немайнові права подружжя за законодавством України / О. В. Данильченко // Молодий вчений. - 2017. - № 6. - С. 105-110. \ URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_6_24.

2. Драгомирова Ю. В. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя / Ю. В. Драгомирова // Часопис цивілістики. - 2016. - Вип. 21. - С. 56-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2016_21_14.

3. Ієвіня О. В. Право на материнство та на батьківство як особисті немайнові права подружжя / О. В. Ієвіня // Університетські наукові записки. - 2011. - № 2. - С. 97-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2011_2_17.

4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III / Верховна Рада України. – 2002. -№ 21-22. - ст.135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення - 16.01.2020)